

Modele demokratyzacji: reforma czy rewolucja

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Samuel P. Huntington, *Trzecia fala demokratyzacji*, Warszawa 1995, s. 42.
- Źródło: Tomasz Formicki, *Aksamitne rewolucje - zastosowanie socjotechniki walki informacyjnej i działań psychologicznych w praktyce cz. I*, 3.02.2012 r., dostępny w internecie: geopolityka.org [dostęp 1.07.2020 r.].
- Źródło: omp, *Największa demokracja świata, czyli jaka? Rozmowa o polityce indyjskiej*, 8.03.2011 r., dostępny w internecie: omp.org.pl [dostęp 1.07.2020 r.].

Modele demokratyzacji: reforma czy rewolucja

Sala Okrągłego Stołu w Pałacu Prezydenckim w Warszawie
Źródło: Adrian Grycuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

((Samuel P. Huntington

Trzecia fala demokratyzacji

Możliwe są zasadnicze różnice pomiędzy przyczynami zajścia zjawiska w różnych krajach. Różne przyczyny mogą jednak pociągać ten sam skutek, jeśli elity w różnych krajach wierzą w skuteczność tego samego lekarstwa. Powyższe modele nie są ani całkowicie rozłączne, ani wzajemnie się wykluczające.

Źródło: Samuel P. Huntington, *Trzecia fala demokratyzacji*, Warszawa 1995, s. 42.

Samuel Huntington był badaczem procesów demokratyzacji na świecie. Opisał różne modele przechodzenia od reżimu autorytarnego do demokratycznego. Zastanów się, w jaki sposób w Polsce przebiegał proces demokratyzacji i który z modeli został zastosowany.

Twoje cele

- Wyjaśnisz pojęcie demokratyzacji.
- Scharakteryzujesz modele demokratyzacji.
- Przeanalizujesz proces demokratyzacji w Polsce.

Przeczytaj

Demokratyzacja

Demokratyzacją jest proces przekształcania się systemu państwowego zgodnie z zasadami demokracji. W wyniku reform mechanizmy państwowe, zarówno na szczeblu centralnym jak i niższych, zaczynają działać w oparciu o zasady demokratyczne.

W historii wyróżnia się trzy fale demokratyzacji:

Przyczyny demokratyzacji

Istnieje wiele przyczyn demokratyzacji. Wśród najczęstszych można wyróżnić:

- niepowodzenia związane z konfliktami zbrojnymi;
- kryzysy ekonomiczne;
- brak legitymizacji rządów autorytarnych, które nie były w stanie zaspokoić potrzeb zgłaszanych przez społeczeństwo;
- wykształcenie się klasy średniej, niezbędnej do zaistnienia demokracji;
- zmiany w Kościele Rzymskokatolickim w wyniku soboru watykańskiego II związane ze stosunkiem do życia politycznego (kościóły lokalne stawały się zwolennikami procesów demokratyzacji);
- zmiana w sytuacji międzynarodowej (powstanie Unii Europejskiej, dojście Michaiła Gorbaczowa do władzy);
- efekt lawiny (sąsiednie państwa podążały śladem demokratyzującego się).

Warunki sprzyjające procesom demokratyzacji

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

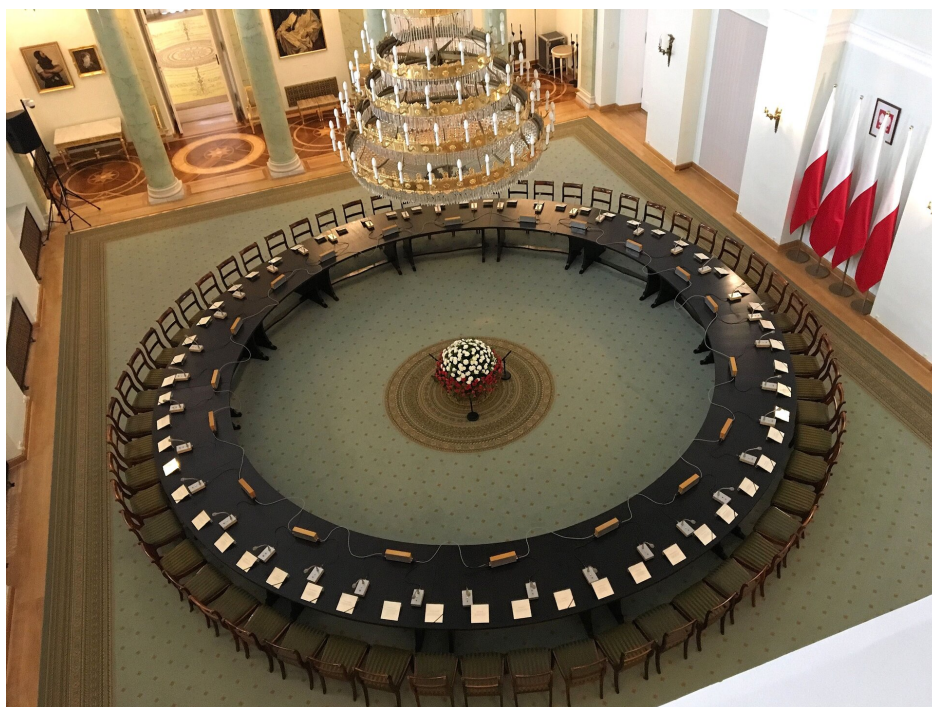
Sposoby przejścia od autorytaryzmu do demokracji

Procesy związane z przechodzeniem od autorytaryzmu do demokracji różnorodnie postępowały w różnych krajach. [Grażyna Ulicka](#) i [Konstanty A. Wojtaszczyk](#) wyróżniają ich kilka rodzajów, w zależności od siły opozycji:

Proces demokratyzacji w Polsce

Początki demokratyzacji w Polsce to lata 1980–81. Związane są z kryzysem gospodarczym i społecznym, który skłonił władze do legalizacji NSZZ „Solidarność”, a przerwane

wprowadzeniem stanu wojennego. Kolejny etap rozpoczął się w 1986 r., kiedy to władze PRL zaczęły iść na ustępstwa (ogłoszenie amnestii, powołanie Rady Konsultacyjnej czy nieważne referendum dotyczące reformy gospodarki z listopada 1987 r.). Strajki w 1988 r. doprowadziły do rozmów w Magdalence, w których wzięło udział 25 osób. Kulminacyjnym momentem był jednak rok 1989 i czas od obrad [Okrągłego Stołu](#) do powstania rządu Tadeusza Mazowieckiego.

Okrągły Stół ustawiony w Sali Kolumnowej w Pałacu Prezydenckim w Warszawie z okazji 30. rocznicy rozpoczęcia obrad.

Źródło: Dawid Drabik, licencja: CC BY-SA 3.0.

Obrady Okrągłego Stołu odbywały się w Pałacu Namiestnikowskim w Warszawie i rozpoczęły się 6 lutego, a zakończyły 5 kwietnia 1989 roku. Największym sukcesem tych rozmów było doprowadzenie do wyborów parlamentarnych w dniu 4 czerwca 1989 r. W ich wyniku, zresztą zgodnie z ustaleniami Okrągłego Stołu, wszystkie mandaty w senacie i 35% w sejmie zostało obsadzonych w drodze wolnych wyborów. Opozycja zdobyła 99 mandatów w senacie i wszystkie w sejmie. 19 lipca 1989 r. Zgromadzenie Narodowe wybrało prezydentem Wojciecha Jaruzelskiego, ale w wyniku hasła rzuconego na łamach „Gazety Wyborczej” „Wasz prezydent, nasz premier” 24 sierpnia premierem został Tadeusz Mazowiecki.

Jeszcze w tym samym roku zlikwidowano ORMO, zmieniono w Konstytucji nazwę państwa z Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na Rzeczpospolitą Polską, usunięto zapis o przewodniej roli PZPR i sojuszu z ZSRS oraz rozpoczęto reformy gospodarcze, których wdrażaniem zajął się Leszek Balcerowicz. Opracował on plan reform zwany Planem Balcerowicza, który został ogłoszony 17 grudnia 1989 roku, a wszedł w życie 1 stycznia 1990 roku.

W roku 1990 doszło do samorozwiązania się partii PZPR, przekształcenia się Milicji Obywatelskiej w Policję, a Służby Bezpieczeństwa – w Urząd Ochrony Państwa. Jesienią, w wyniku skrócenia kadencji Wojciecha Jaruzelskiego, odbyły się wybory prezydenckie (25 listopada – 1 tura, 9 grudnia – 2 tura), które wygrał Lech Wałęsa.

Był to proces przechodzenia od „realnego socjalizmu” do odrodzenia się parlamentaryzmu, wprowadzenia kapitalizmu, decentralizacji władzy i samorządu terytorialnego. Sprzyjały temu procesowi także warunki zewnętrzne, a szczególnie objęcie władzy w ZSRS przez Michaiła Gorbaczowa.

Słownik

Jesień Narodów

określenie wydarzeń roku 1989, w wyniku których doszło do rozpadu rządów komunistycznych w bloku wschodnim w Europie Środkowo-Wschodniej i demokratyzacji tych krajów

Okrągły Stół

rozmowy prowadzone od 6 lutego do 5 kwietnia 1989 w Warszawie między rządem komunistycznym a opozycją

Mapa myśli

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli, a następnie uzupełnij ją w wyznaczonych miejscach odpowiednimi przykładami.

Demokratyzacja

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Przeprowadź wywiad z osobą, która przeżyła wydarzenia roku 1989. Poproś szczególnie o to, aby opowiedziała ci o swoich przeżyciach i przemyśleniach związanych z tamtymi wydarzeniami.

Ćwiczenie 2

Zajmij stanowisko: demokratyzacja na drodze reformy czy rewolucji – wskaż, co przynosi trwalsze skutki. Swoje stanowisko uzasadnij minimum dwoma argumentami.

Stanowisko: demokratyzacja na drodze reformy ▼

Uzasadnienie:

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, w którym roku rozpoczęła się trzecia fala demokratyzacji.

☐ 1978

☐ 1968

☐ 1974

☐ 1989

Ćwiczenie 2

Wskaż sposoby przejścia od autorytaryzmu do demokracji.

☐ interwencja

☐ stan nadzwyczajny

☐ efekt Verblena

☐ transformacja

Ćwiczenie 3

Zaznacz, które zdanie jest prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Korea i Pakistan weszły na drogę demokracji po II wojnie światowej.	☐	☐
Z przemieszczeniem mamy do czynienia wówczas, gdy w kraju występuje interwencja zewnętrzna.	☐	☐
Czynniki psychologiczne są jednym z warunków sprzyjających procesom demokratyzacji.	☐	☐
Proces demokratyzacji w danym państwie może mieć źródło w kryzysach społecznym i ekonomicznym.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj kraje do poszczególnych fal demokratyzacji.

1 fala

Algieria

Rumunia

Portugalia

Szwajcaria

Wielka Brytania

Indie

2 fala

3 fala

Ćwiczenie 5

Ułóż w kolejności chronologicznej (zaczynając od najwcześniejszych) wydarzenia związane z Jesienią Narodów.

Obrady Okrągłego Stołu w Polsce

Obrady Trójkątnego Stołu na Węgrzech

Vaclav Havel prezydentem Czechosłowacji

Rozmowy między Bułgarską Komunistyczną Partią i Związkiem Sił Demokratycznych w Bułgarii

Zburzenie muru berlińskiego

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się ze zdjęciem i wykonaj polecenie.

Źródło: Neil Bates, licencja: CC BY-SA 3.0.

Podaj imię i nazwisko osoby oraz kraj i funkcję, którą piastowała w wyniku procesu demokratyzacji państwa.

Imię i nazwisko:

Kraj:

Funkcja:

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

((Tomasz Formicki

Aksamitne rewolucje - zastosowanie socjotechniki walki informacyjnej i działań psychologicznych w praktyce cz. I

Aksamitne rewolucje, które przetoczyły się przez część krajów będących przed 1989 r. w orbicie ZSRR były rewolucją epoki e-mediów. W tym przypadku zamiast typowych dla klasycznych rewolucji zamieszek, demolowania oraz plądrowania sklepów i walk ulicznych mogliśmy obserwować spektakl polityczny na bieżąco transmitowany przez środki masowego przekazu. Wydarzenia te przypominały bardziej prowadzone na żywo swego rodzaju *reality show* i w przestrzeni medialnej były dalszą, informacyjną sekwencją „zjawiska CNN”.

Aksamitne rewolucje były przewrotami politycznymi charakterystycznymi dla XXI w. – wieku społeczeństwa informacyjnego z wszystkimi tego konsekwencjami. W miejsce – używając leninowskiej nomenklatury – awangardy rewolucyjnej pojawiła się sieciocentryczna organizacja. Zamiast bezpardonowej walki ulicznej z elementami wojny domowej była kampania medialna. Nie było ostrzeliwania siedzib rządowych – co jest częstym widokiem podczas rewolucji – a zamiast tego widzieliśmy zastosowanie elementów wojny psychologicznej: wyśmiewanie przywódców oraz „demoralizowanie” funkcjonariuszy i zwolenników przeciwnika w rozmowie, poprzez fraternizację, czy też wysyłanie na pierwszą „linię frontu” dziewcząt z kwiatami w ręku, które w czasie chłodu, za pomocą herbaty i ciepłych posiłków, z uśmiechem na twarzy miały przekonać do postulatów aksamitnych rewolucjonistów funkcjonariuszy resortów siłowych skrytych za tarczami.

Zjawisko aksamitnych rewolucji ujawniło także nowy trend w polityce ogólnoświatowej, jakim jest użycie wyspecjalizowanych agencji *public relations*, które działaniami o charakterze promocyjnym wspierają metody stosowane przez młodzieżowe ruchy rewolucyjne stosujące szeroką paletę socjotechniki przekazu informacyjnego: od klasycznego PR-u po agresywną czarną propagandę. Praktyka aksamitnych rewolucji pokazała, że obok funduszy idących z konkretnych rządów państw zainteresowanych obaleniem władzy w danym kraju przekazywanych rewolucjonistom *via* fundacje i inne organizacje pozarządowe, tysiące młodych ludzi stanowiących bazę personalną aksamitnych rewolt, istotnym czynnikiem w ich wywoływaniu i przeprowadzaniu są także wyspecjalizowane agencje *public relations*.

Źródło: Tomasz Formicki, *Aksamitne rewolucje - zastosowanie socjotechniki walki informacyjnej i działań psychologicznych w praktyce cz. I*, 3.02.2012 r., dostępny w internecie: geopolityka.org [dostęp 1.07.2020 r.].

Wyjaśnij, jakie są podobieństwa między aksamitną rewolucją i klasyczną rewolucją.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

((omp

Największa demokracja świata, czyli jaka? ***Rozmowa o polityce indyjskiej***

„Indie z całą pewnością są dzisiaj istotnym podmiotem polityki międzynarodowej”. Z dr Renatą Czekalską (UJ) rozmawia Wojciech Jakóbik.

Wojciech Jakóbik: Indie reklamują się jako „największa demokracja świata”. Czy ten termin przystaje do państwa, w którym społeczeństwo jest zorganizowane wg systemu kastowego, dominuje tam obcy dla Europejczyków hinduizm, a około 300 mln ludzi żyje poniżej granicy ubóstwa? Czy w kontekście Indii możemy w ogóle korzystać z terminologii zachodniej?

Renata Czekalska: Indie są państwem świeckim, więc kwestia hinduizmu w kontekście definiowania ustroju państwa nie jest pierwszorzędna. Jeśli chodzi o system kastowy, to ci, którzy konstruowali nowe państwo po odzyskaniu niepodległości w 1947 r., od początku zdawali sobie sprawę, że właśnie ten aspekt będzie najtrudniejszy do przezwyciężenia i stanowił będzie największą przeszkodę w budowaniu demokracji. Autorzy konstytucji niepodległych Indii mieli na względzie fakt, iż demokracja oznacza także ochronę godności i praw obywateli, zapewnienie sprawiedliwości społecznej oraz dbałość o rozwój tak ekonomiczny, jak i społeczny. W demokracji wszyscy członkowie społeczeństwa mają prawo wybierać swoich reprezentantów, a także mają prawo uczestniczenia w procesach politycznych zachodzących w państwie. W demokratycznym systemie wszyscy obywatele mają prawo głosu oraz są równi wobec prawa.

Wszystkie te wolności konstytucja Republiki Indii zapewnia wszystkim obywatelom.

Źródło: omp, *Największa demokracja świata, czyli jaka? Rozmowa o polityce indyjskiej*, 8.03.2011 r., dostępny w internecie: omp.org.pl [dostęp 1.07.2020 r.].

Wyjaśnij, co i dlaczego jest największym zagrożeniem dla demokracji hinduskiej.

Dla nauczyciela

Autorka: Małgorzata Krzeszowska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Modele demokratyzacji: reforma czy rewolucja

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

16) przedstawia – na wybranych przykładach – różne modele demokratyzacji; rozważa, na ile polska demokratyzacja przełomu lat 80. i 90. XX wieku miała charakter reformy, a na ile – rewolucji.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- zdefiniuje pojęcie demokratyzacji;
- przedstawi modele demokratyzacji;
- oceni proces demokratyzacji w Polsce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca;

- metoda kuli śniegowej.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Podanie tematu i celów zajęć.
2. Uczniowie poznają definicję demokratyzacji – metoda kuli śniegowej.

Uczniowie w parach ustalają definicję, zapisują na karteczce, potem łączą się w czwórki i ósemki pracujące dalej nad definicją demokratyzacji. Na koniec wspólnie decydują i wybierają definicję spośród zaproponowanych.

Faza realizacyjna

1. Klasa zapoznaje się z treścią lekcji. Następnie wspólnie omawia czynniki sprzyjające procesom demokratyzacji. Podaje też przykłady krajów, w których miały one miejsce. Na koniec wybrana osoba podsumowuje rozmowę.
2. Uczniowie zapoznają się z mapą myśli. Uzupełniają ją o przykłady krajów, w których przyjęto dane modele demokratyzacji.
3. Klasa wykonuje ćwiczenie 7.
4. Na podstawie powyższej wiedzy uczniowie przeprowadzają dyskusję na temat procesu demokratyzacji państwa polskiego. Rozważają, na ile polska demokratyzacja przełomu lat 80. i 90. XX wieku miała charakter reformy, a na ile – rewolucji. Na koniec wybrana osoba podsumowuje dyskusję.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie krótko wypowiadają się, na co zwrócili szczególną uwagę podczas lekcji.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują pozostałe ćwiczenia z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

Tomasz Formicki, *Aksamitne rewolucje - zastosowanie socjotechniki walki informacyjnej i działań psychologicznych w praktyce cz. I*, geopolityka.pl

Samuel P. Huntington, *Trzecia fala demokratyzacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie po zapoznaniu się z mapą myśli mogą przygotować krótkie referaty ukazujące proces demokratyzacji w innych krajach.